

Závěry

Národní parky jsou rozsáhlá území, která jsou jedinečná v národním nebo mezinárodním měřítku a jejichž značnou část zaujímají přirozené a lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, dosahující mimořádného vědeckého a výchovného významu. Historie národních parků pak sahá až do roku 1872, kdy americký kongres přijal zákon zřizující na území států Wyoming a Montana Yellowstonský národní park, první národní park na světě. Na evropském kontinentu se ochrana přírody a krajiny počala dostávat do podvědomí o mnoho let později, prvních devět NP zde bylo vyhlášeno před sto lety a stalo se tak ve Švédsku (1909). První impuls k založení NP Šumava a NP BL se datuje k roku 1911, kdy se objevily první snahy prosadit ochranu výjimečných území prostřednictvím jejich prohlášení za zvláště chráněná území. Na poli mezinárodním byla zavedena kategorizace zvláště chráněných území na mezinárodní konferenci o ochraně fauny a flóry v Londýně roku 1933, avšak náš zákon, který by obsahoval jednotlivé kategorie zvláště chráněných území, včetně definice národního parku, byl schválen až po druhé světové válce a jednalo se o zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. V návaznosti na jeho vydání se Československo začalo soustředit na mezinárodní spolupráci v této oblasti právní úpravy, což dokládá také jeho členství v IUCN, již z těchto let.

Z německých zákonů, které byly pro ochranu přírody a krajiny stěžejní v počátcích této právní úpravy, to pak byl především zákon o ochraně přírody, tzv. říšský z roku 1935, který v sobě však zahrnoval pouze ochranu rostlin a živočichů a vzácných částí přírody. Neobsahoval, na rozdíl od našeho zákona č. 40/1956 Sb., ještě ani definici národního parku. I přesto však roku 1938 vznikla v Německu myšlenka vyhlásit národní park, který by se rozkládal na obou stranách českoněmecké hranice. Vzhledem k dějinným událostem, lze však o účelu založení parku, tedy účelu ochrany přírody a krajiny, důvodně pochybovat. Přesto však bylo na myšlence založení národního parku setrváno, ale jejímu cíli nejprve předcházelo vyhlášení chráněných krajinných oblastí, ovšem až v sedmdesátých letech, jak na českém, tak na německém území. V Československu k vyhlášení CHKO Šumava došlo o 4 roky dříve než v Německu, ovšem na německé straně události nabraly rychlý spád a již v roce 1970 došlo k vyhlášení NP Bavorský les. To bylo o 20 let dříve, než na české straně, neboť NP Šumava byl vyhlášen až roku 1991. Rozhodnutí o založení NP BL však nebylo činěno jen

se záměrem ochrany přírody, ale díky vysoké nezaměstnanosti v kraji i se záměrem politickým, neboť vznik národního parku sliboval nové pracovní příležitosti a příliv turistů, díky kterému by se úroveň regionu pozvedla.

Stále však panujícím nedostatkem v NP BL byl nedostatečný právní podklad národního parku samotného, či podklad péče o les. Národní park byl vlastně v Německu něčím novým a toto ani režim národního parku neznalo a vycházelo přitom z platných směrnic IUCN. Pojem národní park byl v Německu prvně definován až v *BayNatSchG* z roku 1973, tedy až tři roky po faktickém vzniku NP BL. Režim NP tak byl zcela ponechán na Správě NP BL, která v tomto směru v podstatě neměla žádné omezení, to přišlo až po dlouhých 23 let později, kdy teprve bylo vydáno Nařízení o zřízení NP BL. Toto nařízení společně s *BayNatSchG* a spolkovým zákonem *BNatSchG* tak tvoří právní rámec NP BL. NP Šumava potom byl zřízen (stejně jako NP BL) nařízením vlády na základě zákona č. 40/1956 Sb., kdy dle § 8 tohoto zákona se národní parky zřizují nařízením, ovšem současná platná právní úprava v zákoně 114/1992 Sb., na ochranu přírody a krajiny (ZOPŘK) již zakotvuje jiný postup, a to vyhlášení NP formou zákona. Právní režim NP Šumava pak především vychází z tohoto zákona a nařízení o zřízení NP Šumava. Ačkoli tedy NP BL byl vyhlášen o 20 let dříve, než na české straně, jeho faktická existence neměla dalších 23 let od jeho vyhlášení právní podklad, v čemž bychom mohli spatřovat charakteristický režim později podložený právní úpravou, spočívající ve větší míře v přenesení faktické normativní pravomoci na Správu NP, než je tomu v NP Šumava.

Český národní park je tedy v současné době definován v ZOPŘK, stejně jako ostatní zvláště chráněná území. Německá úprava vychází ze spolkového zákona *BNatSchG*, který je rámcovou úpravou ochrany přírody a krajiny a na území státu Bavorsko, je to platný bavorský zákon na ochranu přírody a krajiny *BayNatSchG*. Samotné zákony *BNatSchG* a *BayNatSchG* jsou pak z větší části shodné, odchylky jsou zejména v *BayNatSchG*, který *BNatSchG* konkretizuje a je proto více popisný. Oba tyto zákony zakotvují pojem národní park, stejně jako definici ostatních zvláště chráněných území, kterými jsou národní přírodní památky, národní park, přírodní památky, chráněná krajinná oblast, přírodní park, chráněné kulturní památky a stanoviště. Česká právní úprava je odlišná již v samotné kategorizaci zvláště chráněných území, které rozděluje na národní parky, chráněnou krajinnou oblast, národní přírodní rezervaci, přírodní rezervaci, národní přírodní památku a přírodní památku. Dále se odlišuje prostředkem vyhlášení těchto území. ZCHÚ německá jsou vyhlášována nařízením

vlády, a to včetně národního parku. Náš ZOPŘK naproti tomu stanovuje, že národní park je vyhlášen zákonem, CHKO vládním nařízením a ve zbývajících případech vyhláší ZCHÚ orgán ochrany přírody. Český právní řád tak NP poskytuje úpravu normou vyšší právní síly, kterou je zákon, na rozdíl od podzákonného právního předpisu, jakým je vyhlášen v Německu. Jednotlivé odlišnosti jsou tedy ať již v samotné klasifikaci ZCHÚ, kterou lze jen těžko porovnávat s ohledem na zcela odlišné definice jednotlivých ZCHÚ obou právních řádů, tak i ve způsobu vyhlášení území za ZCHÚ. V německé právní úpravě je také jednou z kategorií ZCHÚ biosférická rezervace, definovaná na mezinárodním programu UNESCO „*Man and Biosphere*“, která má reprezentovat území poskytující vedle cenných přírodních ekosystémů též harmonické vztahy mezi prostředím a obyvatelstvem na tomto území žijícím. V našem právu však nemá biosférická rezervace oporu, ačkoli jsou i v ČR některé vyhlášeny, kdy právě jednou z nich je také Šumava. Tyto biosférické rezervace se však překrývají, ovšem ne všechny a ne zcela, se zvláště chráněnými územími vyhlášenými dle ZOPŘK, proto tedy nejsou další kategorií ZCHÚ.

Konkrétní právní úprava národních parků na českém a německém území je velmi obdobná, liší se jen v dílčích ustanoveních, které však nejsou pro režim národních parků nikterak zásadní. Hlavní odlišností je pak těžiště právní úpravy národních parků. V našem právním řádu je tímto těžištěm ZOPŘK, který je pak dále konkretizován jednotlivými nařízeními o zřízení NP (v současnosti zákony zřizujícími NP). Naopak v právu německém nejsou těžištěm zákony na ochranu přírody, ty obsahují jen obecná ustanovení týkající se NP, těžiště je zde přeneseno na jednotlivá nařízení o zřízení NP. Právní úprava je zde více abstraktní, obsahující pouze demonstrativní výčty např. zákazů a povolení. Oproti tomu, je náš zákon zcela konkrétní, snažící se obsáhnout všechny instituty, zákazy, příkazy, výjimky a možné alternativy, což dozajista vede k omezené flexibilitě práva a k ponechání jen velmi malého prostoru ať již ke správnímu uvážení ze strany Správy NP, tak k možnosti odchýlit se. Státní správa v oblasti národních parků je na německé straně velmi decentralizovaná, oproti naší právní úpravě, zde MŽP nemá tak rozsáhlé kompetence a dává tak Správě národního parku mnohem větší prostor pro konkrétní opatření. Ta má pak v porovnání se Správou NP Šumava rozsáhlejší působnost.

V případě NP Šumava a NP BL jde o bilaterální NP, který je jedním z největších NP ve Střední Evropě. Jedná se o NP, který je rozdělen státní hranicí, avšak stále zůstává jedním komplexem unikátní krajiny. To dokazuje také úzká spolupráce obou Správ NP, která došla

v září roku 2009 největšího ocenění, kdy díky této vzájemné přeshraniční spolupráci získal NP Šumava a NP BL certifikát „*Transboundary Parks - following nature's design*“ (přeshraniční parky) od evropské federace EUROPARC a stal se tak třetím NP v ČR, který získal toto ocenění. Certifikace kvality je pro NP velmi významná, neboť je obecně známo, že chráněné území nejvyšší kategorie se dá rozvíjet jen společně, a to se sousedy uvnitř, ale i vně chráněného území. Jedním z mnoha příkladů vzájemné spolupráce obou národních parků jsou výzkumy a projekty telemetrie živočichů, kdy jedním z takovýchto nejdéle probíhajících projektů, je také projekt reintrodukce rysa ostrovida, nebo např. odstraňování následků po orkánu Kyrill v plné koordinaci obou národních parků, či vznik společného jádrového území obou národních parků v centrální oblasti Šumavy mezi Luzným, Roklanem a Poledníkem. Tento projekt se tak snaží propojit oba národní parky při zachování přírodních hodnot jejich unikátního území. Nejvyšší kvalitou národních parků je přitom zařazení těchto dvou NP do kategorie II podle kritérií IUCN. Toto potvrzení kvality znamená uznání jisté výjimečnosti tohoto území, které bezpochyby zajišťuje větší konkurenceschopnost regionu, jenž sází na turismus.

Oba NP tak spolu velmi úzce spolupracují, avšak ne vždy je jejich postup shodný. To se projevuje např. v rozdílném přístupu managementu ve vztahu k zonaci bezzásahových zón a k politice asanací po kůrovcových gradacích, což je částečně zapříčiněno poněkud rozdílnými ekologickými podmínkami a rozdílným socioekonomickým kontextem. V současnosti jedním z nejpalčivějších problémů obou NP, který oba NP v mnohém spojuje, ale také rozděluje, je právě boj s kůrovcem a ochrana lesa na území národních parků v návaznosti na jedné straně na znepokojenou veřejnost obávající se zdevastování lesních porostů na území NP a vlastníky okolních lesů, kteří se obávají napadení vlastních lesů kůrovcem rozšiřujícím se z NP a na druhé straně na obavu, že pokud by byla povolena asanace napadeného dřeva a povolen aktivní boj s kůrovcem, vystavily by se NP nebezpečí, že jím bude odebrán statut národního parku, tedy II. kategorie managementu, dle klasifikace IUCN, který nyní oběma NP náleží a tyto budou zařazeny do kategorie IUCN IV nebo V a ztratí tak svou prestiž NP. Přičemž to, jaký způsob ochrany NP v zemi požívá, lze do značné míry považovat za vyjádření vztahu země k mezinárodně uznávaným normám a v jistém smyslu také symbolizuje důvěryhodnost země na mezinárodní scéně.

NP pak v současnosti nepředstavuje jen objekt ochrany přírody a krajiny, ale má také významný ekonomický aspekt, neboť příliv turistů chtějících navštívit NP poskytuje mnoho

pracovních příležitostí a zdroj kapitálu, díky kterému dochází k rozvoji celého regionu. Na jedné straně tak stojí ochránci přírody a část odborné veřejnosti, kteří zastávají názor ponechání lesa svému přirozenému vývoji, zahrnující nebezpečí vzniku suchého lesa s perspektivou budoucího pomalého zmlazování lesních porostů, avšak již svou přirozenou cestou, tedy bez zásahů člověka. Na druhé straně jsou to majitelé okolních lesů, některé obce a také místní obyvatelé, kteří se obávají zničení okolních lesů, devastace lesů v národních parcích a odlivu turistů, kteří chtějí navštívit „zelenou střechu Evropy“, která však toto přívísko nejspíše ztratí a turisté tak již nebudou mít zájem tuto oblast navštívit. Tyto obavy se však nepotvrdily, neboť z průzkumů vyplývá, že turisté navštíví i suchý les, aby se podívali, jak se sám obnovuje, neboť vědí, že zajištění nerušeného průběhu přirozených přírodních procesů a jeho samořídících funkcí, je hlavním posláním NP. V NP BL jsou v tomto poznání již mnohem dále, neboť bezzásahovou zónou je zde již území o velikosti 51 % rozlohy parku, oproti tomu NP Šumava má v současné době rozlohu bezzásahového území asi 21 % rozlohy parku. Bezzásahový režim je v NP BL uplatňován s 20ti letým předstihem než v NP Šumava, i tak však na německé straně není veřejnost jednotná a obává se dalšího rozšiřování parku a bezzásadových zón a tím vzrůstajícího rizika napadení okolních hospodářských lesů. K této problematice letos Bavorský ústavní soud vydal zásadní rozhodnutí, které stanoví, že toto zvýšené riziko napadení sousedících lesů, které jsou ohroženy napadením škůdci, je díky veřejnému zájmu pro majitele lesa únosné a tedy v souladu s Ústavou. Tímto se ukazuje, že ochrana přírody a krajiny je v současnosti veřejným zájmem, který převyšuje zájmy hospodářské.

Jedním z nejdůležitějších pilířů této ochrany je pak vyhlášení zvláště chráněných území, kde je příroda ponechána samovolnému vývoji, bez jakéhokoli zásahu člověka. Tento samovolný vývoj pak nemůže být vnímán jako nutné zlo, ale jako jedinečná příležitost k uchování přírodních hodnot pro budoucí generace. V případě NP Šumava a BL, pak jistě dojde k částečné devastaci krajiny, která ztratí svůj nynější charakter, ovšem pouze vystoupení z bludného kruhu opětovných zásahů člověka do této krajiny může vést k jejímu návratu do svého přirozeného stavu, který postupně povede k zmlazování mrtvého lesa, ovšem svou přirozenou cestou, a pouze díky níž může dosáhnout schopnosti přizpůsobit se zdejšími podmínkami a stále častějšími kalamitám. Oba národní parky by pak měly pokračovat v rozšiřování svých bezzásahových území, i když tato cesta nebude, díky hojnému zastoupení odpůrců, jistě snadná.